

Son günlerde ülkemizin doğurganlık oranı yeniden gündeme geldi. 21 Aralık 2014’de bir çiftin düğün törenine katılan Sayın Cumhurbaşkanımız Beypazarı’ndan bir amcanın manisini dile getirdi: “bir olur garip olur, iki olur rakip olur, üç olur denge olur, dört olur bereket olur, gerisi Allah Kerim...” Sayın Erdoğan, ülkemizin güçlü olabilmesi için genç nüfusa ihtiyacı olduğunu vurgulayarak ikiden fazla çocuk çağrısı yaptı, ve geçmişte uygulanan doğum kontrolünün nesli kurutmaya yönelik bir ihanet olduğunu belirtti (1). Geçmişte de Erdoğan’ın benzeri söylemleri vardı. Örneğin 17 Haziran 2013’de doğum kontrolünün amacının milletin nüfusunu azaltmak ve milletler yarışında geri bırakmak olduğunu belirtmiş ve “doğum kontrolü oyununu bozma” çağrısı yapmıştı (2). “Üç çocuk” isteğini 2008’den bu yana birçok ortamda defalarca belirten Erdoğan (3, 4, 5, 6), 28 Kasım 2014’de şu sitemi dile getirmiştir: “Her gittiğim veya davetli olduğum nikahta şunu söylüyorum; 'en az 3 tane çocuk' diyorum ama kimse buna yaklaşıyor.” (7) Kendi ülkesinin vatandaşlarına en 3 çocuk öneren Erdoğan Kazakistan, Türkmenistan ve Bosna’lılara ise nüfuslarının düşük olduğunu belirterek 5 çocuk önermiştir.

Sayın Erdoğan’ın bu kadar önemle üzerinde durduğu doğurganlık konusunda bu yazıda şu sorulara cevap arayacağız:

- 1) Hangi ülkelerde doğurganlık oranı yüksek hangilerinde düşüktür?
- 2) Doğurganlık oranı ile refah arasında ilişki var mıdır?
- 3) Dünya üzerinde doğurganlık oranı hangi yönde değişmektedir?
- 4) Bir ekonomi için optimal doğurganlık oranı nedir?
- 5) Türkiye’nin demografisi ile ekonomisi arasındaki bağlantı nedir?

1) Dünyada doğurganlık oranları

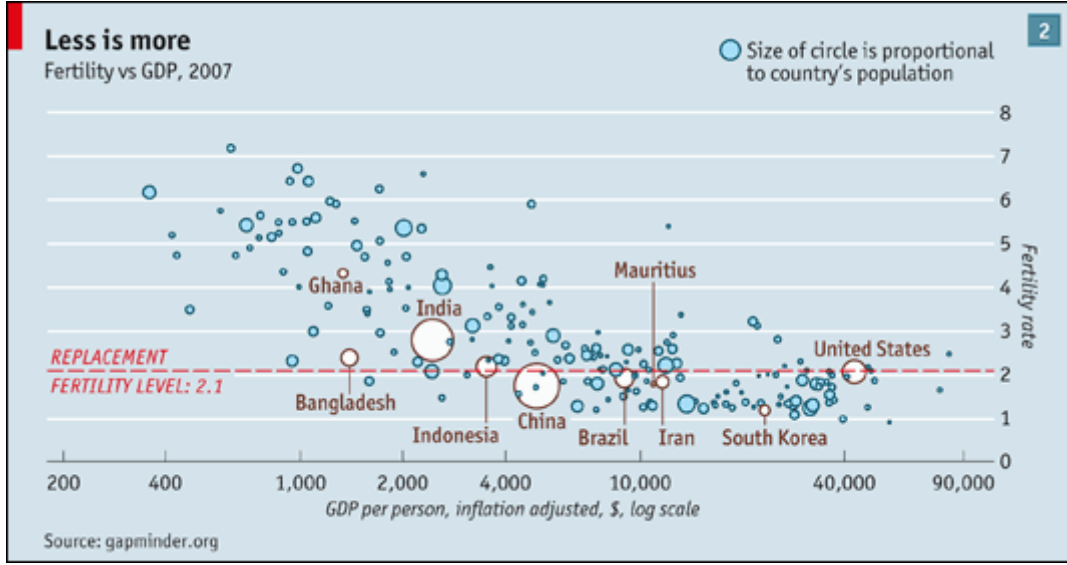
Bir ülkenin nüfusunun sabit kalabilmesi için gereken doğurganlık oranı 2,10 iken, 2014 itibarı ile dünyadaki ortalama oran 2,50, Türkiye’deki oranı ise 2,08’dir. Doğurganlık oranının en yüksek olduğu ülkeler Nijer (6,89), Mali (6,16), Burundi (6,14), ve Somali (6,08), en düşük olduğu ülkeler ise Singapur (0,80), Tayvan (1,11), ve Güney Kore (1,25)’dir (8). Doğurganlık oranı 3,50’nin üzerinde olan 45 ülkeden 41 tanesi Afrika’da bulunmaktadır. Diğer 4 ülke ise Afganistan, Doğu Timor, Gaza, ve Yemen’dir. Aşağıdaki tablo 2013 itibarı ile bazı ülke ve ülke gruplarının ortalama oranlarını göstermektedir (9).

Ülke grubu	Oran
Afrika-Sahra’nın Güneyi	4,42
Güney Asya	3,12
OPEC	2,95
MENA	2,55
Hindistan	2,55
Güney Amerika	2,14
Türkiye	2,10
ABD	2,06
G7	1,69
NATO	1,55
Avrupa	1,55
Japonya	1,39

İstisnalar olmakla birlikte, genel resim çok nettir: Az gelişmiş ülkelerde oran yüksek, gelişmiş ülkelerde ise oran düşüktür

2) Doğurganlık oranı ile refah ilişkisi

Economist’den aldığımız (10) aşağıdaki grafikte x ekseninde ülkelerin dolar cinsinden GSMH’ları (logaritma skalasında), y ekseninde ise doğurganlık oranları görülmektedir (veriler 2009 yılındandır). Bu grafiğe göre, GSMH arttıkça doğurganlık oranı düşmektedir.



GSMH \$1,000-\$2,000 seviyesini geçince doğurganlık oran düşmeye başlamakta, \$4,000-\$10,000 seviyelerine çıktığında sabit nüfus için gereken oran olan 2,10 seviyelerine inmekte, daha sonra \$20,000-\$40,000 seviyelerine kadar oran 1,00’e doğru düşmeye devam etmekte, fakat daha yüksek gelir düzeylerinde yeniden 2,00’ye doğru yükselmeye başlamaktadır. Artan GSMH mi oranı düşürmektedir, yoksa oran düştüğü için mi GSMH artmaktadır? Genel kanı bu iki değişkenin de birbirini etkilediği yönündedir.

Politik ekonomi ve demografi konusundaki çalışmaları ile bilinen 19. Yüzyıl düşünürü Malthus’a göre tabii dürtüleri üremek olan insanların kaynakları arttıkça daha çok çocuk yapmaları beklenir. Peki zenginleşen toplumlarda doğurganlık oranlarının azalmasını nasıl açıklayabiliriz? 1960’ların Türkiye’sine gidelim. Ülke nüfusunun neredeyse %70’i köylerde yaşıyor (11). Köylerin çoğunda yol, şü, elektrik ile eğitim ve sağlık hizmetleri yetersiz. Ticaret seviyesi düşük; köylüler kendi üretimleri ile yaşamlarını sürdürüyorlar, ve tarım genellikle insan gücü ile yapılıyor. Bu şartlar altında fazladan bir çocuk, tarlada çalışabilecek bir işgücü demek. Hasat kötü olmadığı sürece masada bir fazla çocuk olması aileyi pek etkilemiyor. Çocuk ölümü oranı %20 olduğundan (12), 4 çocuk isteyen bir ailenin 5 çocuk yapması gerekiyor. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminin olmadığı bir toplumda çocuklar yaşlılık sigortası olarak da görülüyorlar. Büyük aileleri destekleyen bu şartların sonucu olarak 1960’da Türkiye’nin doğurganlık oranının 6,3 olduğunu görüyoruz.

Zaman içinde Türkiye endüstrileşmeye ve gelişmeye başlıyor. Ülkede köylerden kasaba ve şehirlere (ve Avrupa’ya) ciddi bir göç başlıyor. (2010 itibarı ile köylü nüfus oranı %30’un altına düşüyor.) Aileler artık kendi kendilerine yeterli olmak zorunda değil çünkü tarımsal bir toplumdan işbölümü üzerine ihtisaslaşmış endüstriyel bir topluma geçilmiş. Artık tarımla uğraşmadığından çocuk işgücü daha az değerli. Şehirde yaşamak daha masraflı ve her nüfus bu masrafı artırıyor. Çocuk sayısı arttıkça annenin çalışıp eve para getirme olasılığı da azalıyor. Kadınların eğitime ve iş dünyasına ulaşımı artıyor ve sürekli bir çocuk fabrikası gibi yaşamayı reddetmeye başlıyorlar. Yaşam seviyesi yükselen toplum çocukları için daha iyi bir eğitim istiyor ve eğitim masraflı. Daha az sayıda çocuğa daha iyi eğitim olanakları sağlayabilmek öne çıkıyor. Emeklilik sistemleri de gelişmeye başladığından, çocukların sigorta görevi önemsizleşiyor. Aileleri küçülmeye iten bu şartların sonucu olarak Türkiye’de doğurganlık oranının 1970’de 5,56’ya, 1980’de 4,36’ya, 1990’da 3,08’e, 2000’de 2,45’e, ve 2010’da ise (sabit nüfus için gereken oran olan) 2,10’a düştüğünü görüyoruz. Özetle, doğurganlık oranını düşüren

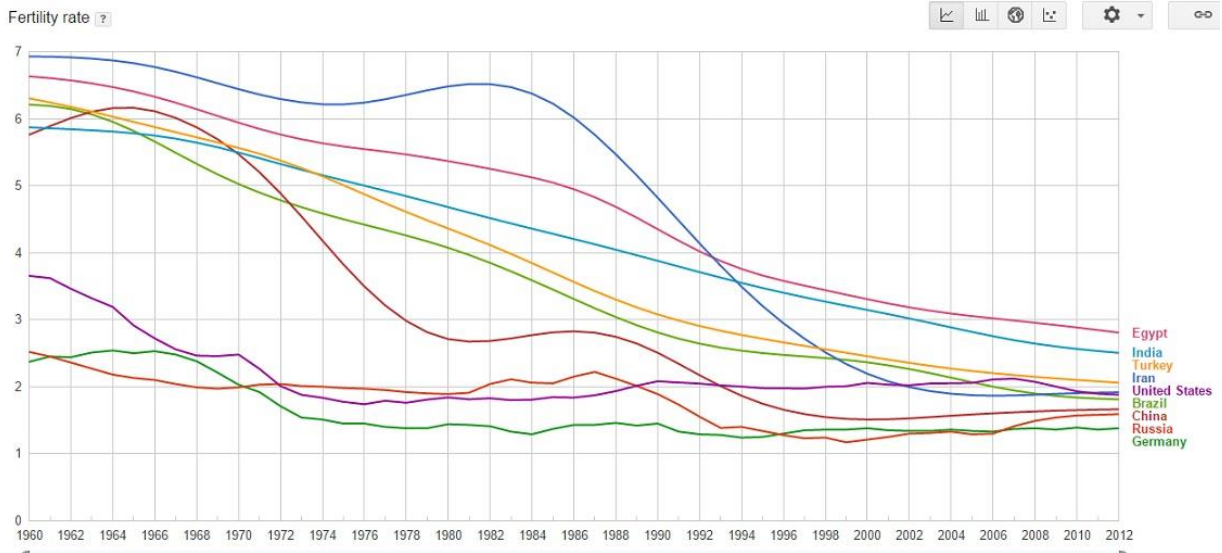
en önemli faktörün şehirleşme ve endüstrileşme (ve bunların getirdiği zenginleşme, eğitim ve refah düzeyinin artışı) olduğu söylenebilir.

3) Dünya üzerinde doğurganlık oranlarının değişimi

Dünyanın hemen tüm ülkelerinde doğurganlık oranları azalmaktadır (13). 1960'da 4,98 olan ortalama dünya doğurganlık oranı 2012'de 2,47'ye düşmüştür, ve 10 yıl içinde 2,10'un altına düşmesi beklenmektedir.

1950 ile 2000 yılları arasında gelişmekte olan ülkelerdeki doğurganlık oranı yarı yarıya azalarak 6,00 civarından 3,00 civarına düşmüştür. Aynı süre içinde Avrupa'daki oran da neredeyse yarı yarıya azalmış ve 2,65'den 1,42'ye düşmüştür. Gelişmekte olan ülkelerdeki doğurganlık oranı değişimleri, Avrupa'nın 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarındaki endüstri devrimi sırasında yaşadığı doğurganlık oranı düşüşlerine benzemektedir, fakat çok daha hızlı gerçekleşmektedir. Örneğin İngiltere'de 130 yıl (1800-1930) içinde görülen oran düşüşü Güney Kore'de sadece 20 yıl (1965-1985) içinde görülmüştür. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerde düşüş daha da hızlı olmaktadır. Örneğin Bangladeş'te oran 6'dan 3'e sadece 20 yıl içinde, Mauritius'da ise sadece 10 yıl içinde düşmüştür.

Aşağıda 9 seçilmiş ülkenin doğurganlık oranlarının 1960'dan 2012'ye kadar değişimini görebilir, (Dünya Bankası verileri kullanılarak) Google ile oluşturulmuş olan bu görseli (ve benzerlerini) oluşturmak için (14) kullanılabilir.



Bu grafikte açık bir şekilde görüldüğü gibi

- tüm ülkelerin doğurganlık oranları zaman içinde azalmıştır
- gelişmiş ülkelerin oranları 2,0'in altına düştükten bir süre sonra yeniden yükselmiştir
- gelişmekte olan ülkelerin oranlarındaki düşüşler çok çarpıcıdır—hepsi 6,00-7,00 aralığından 2,00-3,00 aralığına düşmüşlerdir
- Brezilya, Hindistan, Mısır, ve Türkiye'nin oranları ve düşüşleri benzerlikler göstermektedir

Bu grafikteki iki ülkenin oranları tarihsel nedenler ile diğerlerinden farklıdır: Çin ve İran.

- 1) Mao'nun nüfus artışının ülkeyi güçlendirdiği görüşü nedeniyle 1960'lara kadar Çinlilere çok çocuk yapmaları önerilmiş, ve nüfus 1949'da 540 Milyon'dan 1976'da 940 Milyon'a çıkmıştır. Fazla nüfusun getirdiği sorunları gören yöneticiler nüfus artışını azaltmak amacıyla 1970'den sonra Çinlilere daha geç evlenip sadece iki çocuk yapmalarını önermeye başlamış, 1979'dan sonra ise "tek çocuk" uygulamasına geçmiştir. Bu uygulamanın şu anki nüfusa etkisinin 200-300 Milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.

- 2) İran'da 1979'da mollalar yönetimi ele aldıklarında daha fazla nüfusun daha güçlü bir ülke oluşturacağını düşünerek ülkenin doğum kontrol sistemine son vermişlerdir. Bunun sonucu olarak zaten yüksek olan doğurganlık oranı 7,00'ye yaklaşmış, fakat sonraki 20 yıl içinde oran 2,00'nin altına düşmüştür (Tahran'da oran 1,50 civarındadır). Bu değişim, dünyanın gördüğü en hızlı sosyal değişimlerden birisi olarak tarihe geçmiştir.

Özetle, iki istisna grup haricinde tüm dünyada doğurganlık oranları düşmektedir: 1) iç savaş yaşayan ve refah düzeyleri yükselmeyen ülkelerde (Kongo, Sierra Leone gibi) oranlar pek düşmemektedir, 2) oranı 1,00 civarına düşmüş olan gelişmiş ülkeler (Singapur, Kore gibi) oranlarını yükseltmeye çalışmaktadır. GSMH'si \$10,000 civarına geldikten ve (kısmen buna bağlı olarak) doğurganlık oranı 2,00 civarına düşen ülkelerin hiçbirisinde oran yeniden 3,00'e yükselmemiştir.

4) İdeal doğurganlık oranı

Gelişmekte olan ülkelerde gördüğümüz doğurganlık oranı düşüşlerinin (örneğin 6,00 seviyelerinden 2,00 seviyelerine) ekonomilere olumlu etkileri olmuştur. Doğurganlık oranının yüksek olduğu ülkelerde çok sayıda çocuk olduğundan, toplumun daha küçük bir kısmı işgücüne katılabilmekte, ve ekonomik bağımlılık oranı daha yüksek olmaktadır. Doğurganlık oranı azaldıkça kadınların işgücüne katılması kolaylaşmakta, bu da hem ailenin refah düzeyini yükseltmekte, hem de para biriktirmesini kolaylaştırmaktadır—ki bu birikimler yatırıma dönüşerek ülkenin kalkınmasını hızlandırır. Örneğin Çin'de hem doğurganlık oranının düşmesi hem de ülkenin hızla zenginleşmesinin sonucu olarak 2008 yılında ailelerin birikimleri GSMH'nin %25'i seviyelerine ulaşmış, ve Çin'in yatırımlarının önemli bir kısmını finanse etmiş, ve GSMH'nin daha da yükselmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca düşük doğurganlık oranı, bireylerin elinde daha hızlı sermaye birikimi oluşmasını sağlar, çünkü bir ailenin ne kadar az çocuğu olursa miras o kadar az kişi arasında paylaşılacaktır. Örneğin Bengaldeş'de çok çocuklu ailelerin tarlalarının miras yolu ile hızla bölünmesi çocukların ve torunların ailelerinin tarıma dayalı yaşamalarını gitgide zorlaştırmıştır.

Öte yandan doğurganlık oranı 1,00 civarına düşen gelişmiş ülkeler de farklı sorunlar ile karşılaşmaktadırlar. Bu ülkelerin azalan genç nüfusu ile daha uzun yaşayan yaşlı nüfusu birlikte düşünüldüğünde, ülkedeki sosyal güvenlik sistemlerinin karşılaştıkları zorluklar ortaya çıkar—gitgide daha az sayıda çalışan emeklilik vergisi ödeyecek ve daha çok emekli sistemden aylık alacaktır. Bazı gelişmiş ülkeler bu sorunla başa çıkabilmek için emeklilik yaşını yukarı çekmek veya emeklilik gelirlerini kısıtlamak gibi popüler olmayan yollara başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Azalan nüfus sadece sosyal güvenlik sistemlerini değil, vergiler ile desteklenen tüm sistemleri olumsuz olarak etkilemektedir.

Dünyadaki ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmelerine bakıldığında, doğurganlık oranlarının sabit nüfus için gereken oran olan 2,10'nin altına düştükten sonra da düşmeye devam ettiğini görüyoruz. Şu anda dünyadaki ülkelerin yarısından fazlasında doğurganlık oranı 2,10'in altına, 30 civarında ülkede ise 1,50'nin altına düşmüştür. Doğurganlık oranı çok düşük olan ülkeler, oranı yükseltmek için farklı önlemler almışlardır (16). Örneğin 0,80 ile dünyanın en düşük oranına sahip olan Singapur, her çocuk için ailelere \$15,000'lik bir doğum paketi vermekte, vergi indirimleri sağlamakta, doğum izni uzatmakta, ve bekarlar için turlar düzenlemekte, oranı 1,25 olan Güney Kore ise, çocukların eğitim masraflarını düşünen aileleri rahatlatmak için eğitim masraflarının yarısını üstlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde en çok tercih edilen politikalar, çalışan kadınların çocuk yaptıktan sonra kariyerlerini sürdürebilmelerini sağlayan önlemlerdir.

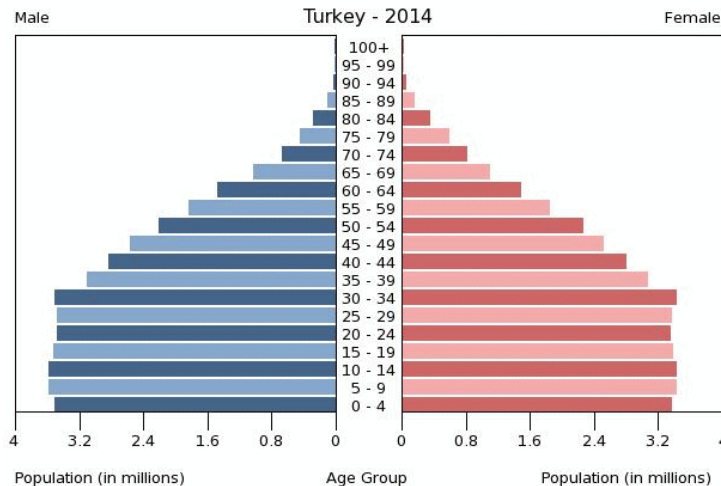
Peki bir ülke için en doğru (optimal) doğurganlık oranı hangisidir? Sabit nüfus için gereken oran olan 2,10 midir? Tahmin edilebileceği gibi bu sorunun bir tek cevabı yoktur, ve bu sorunun "kimin için en doğru?" sorusu ile birlikte düşünülmesi gerekir. Doğurganlık-ekonomi ilişkisi literatürü çok zengindir. Özellikle son yıllarda optimal doğurganlık oranı konusu üzerine birçok akademik makale yayınlanmıştır.

- Striessnig ve Lutz (17) eğitim ile nüfus dinamikleri arasındaki bağlantıya odaklanmış, ve nümerik bir model ile Avrupa'nın 3 ülkesinin (Almanya, Finlandiya, ve Bulgaristan) verilerini kullanarak bir ülkenin eğitime ciddi bir yatırım yapması durumunda toplumsal refah düzeyini en yükseğe çıkararak doğurganlık oranının 2,10'un epey altında (1,60 – 1,80 aralığında) olabileceğini göstermişlerdir. Eğitim seviyesinin düşük olması durumunda ise optimal doğurganlık oranı 2,00 civarında olmakta, fakat oranın 1,50 ile 2,50 arasında olması toplumsal refahı fazla etkilememektedir.
- Lee, Mason, ve NTA ağı araştırmacılarının (18) 40 ülkede yaptıkları, ve 2014 yılında *Science* dergisinde yayınlanan çok etraflı bir çalışma en iyi doğurganlık oranı konusunda çarpıcı sonuçlara ulaşmıştır. Bulgulara göre, vergilerle beslenen hükümet bütçeleri açısından en iyi oran 2,60 – 2,90 civarında gerçekleşirken, bireysel tüketimi ve toplumsal refahı en çoklayan oran ise 1,50 -2,00 aralığında bulunmuştur. Bu çalışma, bireylerin ve hükümetlerin hedefleri arasındaki farkları ortaya çıkarması açısından önemlidir. Toplumsal refahın eniyilenebilmesi için hükümet bütçelerinin ufalması gerekecektir.
- Striessnig ve Lutz (19) Avrupa Birliği'nin 27 ülkesi ve Çin verileri ile yaptıkları detaylı çalışmada, eğitime yüksek yatırım yapılması ve emeklilik harcamalarının düşük tutulması durumunda toplumsal refah düzeyini en yükseğe çıkararak doğurganlık oranlarının 1,80 civarında olacağını göstermişlerdir. Modele global iklim değişikliği faktörünü eklediklerinde ise, en iyi doğurganlık oranları daha da aşağılara düşmüştür. Yazarların önerisi, ülkelerin doğurganlık oranlarının 2,10'un altına düşmesinden kaygılanmamaları, ve 1,50 – 1,80 arasında bir doğurganlık oranı hedeflemeleri yönündedir.
- Dünya Demografi Birliği toplantısında yaptığı bir sunumda Turner (20), gelişmiş ülkelerdeki yaşlanma ve düşük doğurganlık sorunlarının abartıldığı konusunda görüş belirtmiştir. Ülkelerdeki nüfus değişikliklerini modellemek için doğum sayısı ile net göçmen sayısının toplamını doğum sayısına bölerek bulunan nüfus artışı endeksi ile doğurganlık oranının çarpımına "bileşik ikame oranı" adını veren araştırmacı, bu oranın 1,90 – 2,00 arasında olmasını (yani göç alan ülkeler için doğurganlık oranının 1,90'ın altında olmasını) önermiştir.

Akademik literatürdeki taramamız kısıtlı olmakla birlikte, bulabildiğimiz hiçbir kaynak toplumsal refahı yükseltmek için 3,00 civarında bir doğurganlık oranı önermemektedir.

5) Türkiye'nin doğurganlık oranında olası değişiklikler ülke ekonomisini ne şekilde etkiler?

Son rakamlara göre ülkemizde tarım dışı işsizlik oranı %12'yi aşmıştır. Öte yandan ülkemizde istihdamın 15-64 yaş gurubundaki toplam nüfusa oranı %49.5'dur. Yani ülkemizde çalışma yaşında bulunan iki kişiden birisi çalışmamaktadır. Aynı oranın OECD ortalaması ise %65.3'dur. Eğer Türkiye'de işgücüne katılım oranı OECD ortalamasında olsa idi, işsizlik oranımız %30'a yaklaşırdı.



İstihdam problemi genç nüfuslu ülkelerde ciddi bir ekonomik ve sosyal sorun oluşturmaktadır. Genç nüfusun getirdiği istihdam sorununu görmek için Türkiye'nin 2014 nüfus piramidine bakabiliriz (21). Vatandaşların ortalama 20 yaşında işgücüne dahil olduğunu, ve 65 yaşında işgücünden çıktığını varsayarsak, önümüzdeki 5 yıl içerisinde 60-64 yaş grubundaki 2.760.000 kişinin işgücünden çıkarken, 15-19 yaş grubundaki 6.478.000 kişinin işgücüne dahil olacağından hareketle (22) önümüzdeki 5 yılda işgücüne katılımdaki yıllık net artışın 744.000 olacağını hesaplayabiliriz. Yani genç nüfus için her yıl 744.000 net yeni iş yaratmak gerekecektir. Önümüzdeki 40 yıl boyunca Türkiye ekonomisi sürekli net yeni istihdam yaratmak zorundadır. Halihazırda durum bu iken, eğer nüfusumuz artarsa işsizliğin de artacağını kestirmek kolaydır. İşsizlik hem ekonomik hem de sosyal bir sorundur, ve şu anki seviyesinden daha yukarılara çıkması ülke için önemli bir risktir.

İstihdamın yanında ülkemizdeki en önemli sorunlardan birisi, belki de en önemlisi eğitimidir. Eğitimde hem kalite hem de kapasite sorunumuz vardır. Devlet eğitim talebini hakkı ile karşılayamamaktadır, ve devlet okullarındaki öğrenci/öğretmen oranları ile sınıf büyüklükleri iyi uygulamalarda önerilenlerin üzerindedirler. Kapasite problemini çözebilmek için iktidar özel okullaşmayı özendirmeye yönelmiştir. Fakat bu yönelim eğitimde erişilebilirlik sorununa yol açmakta ve iki seviyeli bir eğitim sistemine gidişi hızlandırmaktadır. Ülkedeki eğitimin kalite problemi belki de kapasite probleminden de önde gelmektedir. Uluslararası sınavlarda yıllardır en sonlarda yer almaktayız ve sistemi defalarca değiştirmiş olmamıza rağmen bir ilerleme kaydedemedik. Özetle, gençlerimizi 21. Yüzyılın iş dünyasının taleplerine cevap verecek kapasiteyi kazandırmaktan yoksun bir eğitim sistemimiz var. Durum bu iken, bu sisteme daha fazla yük bindirmek sistemin performansını daha da aşağıya çekebilir.

Ülkede istihdamı artırmadan ve eğitim kapasite ile kalitesini yükseltmeden nüfusu artırmanın tabii sonucu, işsizliğin artmasının yanında, ekonomik bağımlı sayısının da artması, ve GSMH'nin azalması olacaktır. Yani toplam ekonomik çıktıyı artırmadan nüfusu arttırsak daha fakir bir ülke haline dönüşürüz.

Olası bir nüfus artışının başka istenmeyen etkileri de olacaktır. Ülkemizdeki hızlı şehirleşme dev bir şehir doğurmuş, ve İstanbul'un nüfusu Avrupa'nın birçok ülkesinin nüfusunu geride bırakmıştır. Dev nüfusuna rağmen İstanbul'a göç yavaşlamamıştır. Nüfusun artması durumunda, yeni nüfusun önemli bir kısmı ya İstanbul'da doğacak, ya da İstanbul'a göç edecek, ve şehrin üzerindeki ekolojik baskıyı daha da artıracaktır. Halbuki yaşam kalitemizin yükselmesi için İstanbul'un nüfusunun artmasına değil azalmasına ihtiyacımız vardır.

Anladığımız kadarı ile Erdoğan'ın önerisinin iki hedefi vardır: 1) güçlü bir ekonomi, 2) sosyal destek sistemini ayakta tutabilmek. Bu amaçlarla hemfikiriz. Fakat bu amaçlara daha fazla nüfus ile ulaşılabileceğini düşünmek için eski (tarım ve endüstri ağırlıklı) ekonominin varsayımları gerekir. 21. yüzyılda güçlü bir ekonominin en önemli yapı taşı büyük bir işgücü değil inovasyondur. Çin ekonomisinin dünyaya açılmasının önemli nedenlerinden birisi Jack Ma'nın kurmuş olduğu Alibaba şirkettir, ve bu şirket sadece 22,000 çalışan ile \$250 Milyar değere ulaşmış bulunmaktadır. Buna benzer bir istihdam (19,000 çalışan) yaratan milli gururumuz Türk Hava Yolları ise ancak \$5.5 Milyar değerindedir. Daha çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, WhatsApp \$19 Milyar değere sadece 55 çalışan ile ulaşmıştır. Eski ekonomi işgücü ile dönüyordu, yeni ekonomi ise inovasyon ile dönüyor. Dolayısıyla, ülkemize gereken daha fazla nüfus değil daha fazla inovasyon, daha iyi eğitilmiş çalışan ve girişimcidir. Öte yandan sosyal destek sistemimizi ayakta tutabilmek için ise, nüfusa değil vergiye ihtiyaç vardır. Sistemi, işsiz olup vergi vermeyen nüfus desteklemez, inovasyon sayesinde değer yaratan şirketler ve bu şirketlerin yarattığı istihdam destekler. İktidarın yapması gereken daha fazla nüfus çağrısı değil, inovasyona yatırım yapmak ve eğitim sisteminde ciddi bir reform gerçekleştirerek gençleri işgücüne daha iyi hazırlamak olmalıdır.

Kaynaklar:

- 1) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27823289.asp>
- 2) <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-dogum-kontroluyla/siyaset/detay/1724651/default.htm>
- 3) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/8401981.asp>
- 4) <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-neden-3-cocuk-istedigini-acikladi-/siyaset/siyasetdetay/02.01.2013/1650260/default.htm>
- 5) http://www.radikal.com.tr/politika/erdogan_3_cocugu_vatana_hibe_icin_istemis-1145379
- 6) <http://www.haberler.com/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-4-cocuk-6483435-haberi/>
- 7) <http://www.internethaber.com/erdogandan-bomba-3-cocuk-aciklamasi-743521h.htm>
- 8) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2127rank.html>
- 9) <http://www.nationmaster.com/country-info/stats/People/Total-fertility-rate>
- 10) <http://www.economist.com/node/14743589>
- 11) <http://www.indexmundi.com/facts/turkey/rural-population>
- 12) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9223921>
- 13) <http://www.economist.com/node/14744915>
- 14) https://www.google.ca/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&ctype=l&strail=false&bcs=d&nsm=h&met_y=sp_dyn_tfrt_in&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:TUR:IRN:RUS:USA:IND:EGY:BRA:DEU:CHN&ifdim=region&tstart=-284749200000&tend=1356246000000&hl=en&dl=en&ind=false
- 15) http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_and_dependent_territories_by_fertility_rate
- 16) <http://mentalfloss.com/article/33485/5-creative-ways-countries-tried-their-birth-rates>
- 17) http://www.academia.edu/3184667/Can_below-replacement_fertility_be_desirable
- 18) <http://www.sciencemag.org/content/346/6206/229.short> ve http://www.sinica.edu.tw/manage/gatenews/showsingle.php?_op=?rid:7048%26isEnglish:1 ve <http://www.cityam.com/1412942583/lower-birth-rates-could-help-stimulate-economy-says-report>
- 19) <http://www.demographic-research.org/volumes/vol30/16/30-16.pdf>
- 20) <http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/364/1532/3009>
- 21) http://www.indexmundi.com/turkey/age_structure.html
- 22) http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi